

БАТЛАВ:
БОАЖА-НЫ ХҮРЭЭЛЭН БУЙ ОРЧНЫ
БОДЛОГО ЗОХИЦУУЛАЛТЫН
ГАЗРЫН ДАРГА

Б.БУЯННЭМЭХ

ЗӨВШӨӨРЧ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮҮРЭГ ХҮЛЭЭСЭН:

“МЕЛАНЖ” ХХК-ИЙН
ГҮЙЦЭТГЭХ ЗАХИРАЛ

Д.ЦЭНДСҮРЭН

**ДОРНОД АЙМГИЙН БАЯНТҮМЭН СУМЫН
НУТАГТ ОРШИХ “ХАШААТЫН ЦАВ” НЭРТЭЙ
ХҮРЭН НҮҮРСНИЙ ОРДЫГ АШИГЛАХ
ТӨСЛИЙН 2023 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ
МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

/АШИГТ МАЛТМАЛЫН ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ДУГААР MV-020936/
/АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН РЕГИСТРИЙН ДУГААР- 5412153/

ХЯНАСАН:
БОАЖГ-ЫН ХБОБНУГ-ЫН МЭРГЭЖИЛТЭН

Ц.ЖАРГАЛНЭМЭХ

БОЛОВСРУУЛСАН:
“МЕЛАНЖ” ХХК-НИЙ
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЭРГЭЖИЛТЭН

А.БОЛАТ

УЛААНБААТАР 2023

ТОВЧ МЭДЭЭЛЭЛ

Төслийн нэр:	“Хашаатын цав” хүрэн нүүрсний ордыг ил аргаар ашиглах төсөл
Байршил:	Дорнод аймаг, Баянтүмэн сум
Төсөл хэрэгжүүлэгч:	“Меланж” ХХК
Улсын бүртгэлийн дугаар:	9011256001
Регистрийн дугаар:	5412153
Хаяг:	Монгол Улс, Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, Чингисийн өргөн чөлөө-8 , Алтай бьюлдинг, 3 давхар, 302 тоот
Утас:	+976-11-
Факс:	+976-11-
Цахим хаяг:	envr@khashaatcoal.mn :
Хариуцах хүн:	Байгаль орчны мэргэжилтэн . Утас: 95100426, 80550426
БОНЕУ, шийдвэрийн төсөл:	2021 оны 08 сарын 18-ны 13/3671 дугаар тоот бичгээр БОНЕУ–ний дүгнэлтийг гаргасан.
БОННУ хийсэн ААН-ийн нэр, батлуулсан огноо:	Тус төслийн БОННУ-г “ЭКОТАЙКҮҮН” ХХК хийж гүйцэтгэсэн. 2021 он

АГУУЛГА

1. Төслийн товч танилцуулга
  - 1.1 Төсөл хэрэгжүүлэгчийн талаар мэдээлэл
  - 1.2 Төслийн талбайн засаг захиргааны харьяалал
  - 1.3 Дэд бүтэц, зам харилцаа
  - 1.4 Ажиллах хүчний тухай мэдээлэл
2. Төсөл хэрэгжиж буй газрын байгаль орчин, нийгэм эдийн засгийн төлөв байдал
  - 2.1 Газар зүйн бүс, бүсчлэл
  - 2.2 Цаг уур, уур амьсгалын тодорхойлолт
  - 2.3 Гадаргын болон газар доорхи ус
  - 2.4 Хөрсөн бүрхэвч
  - 2.5 Ургамлан нөмрөг
  - 2.6 Амьтны аймаг
  - 2.7 Ордны геологийн тогтоц
3. Үйлдвэрлэл, уул уурхайн үйл ажиллагааны тухай мэдээлэл
4. Төслийн гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөллийн товч тодорхойлолт
  - 4.1 Төслийн технологийн үе шаттай холбогдох нөлөөлөл
5. Төслөөс байгаль орчинд үзүүлэх гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөлөл
6. 2023 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний гол зорилт
  - 6.1 Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө
  - 6.2 Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө
  - 6.3 Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө
  - 6.4 Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө
  - 6.5 Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө
  - 6.6 Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө
  - 6.7 Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө
  - 6.8 Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө
  - 6.9 Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр
  - 6.10 Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө, түүний хэрэгжилтийг оролцогч, сонирхогч талуудад тайлагнах хуваарь
7. Хавсралтууд
  - Аж ахуйн нэгжийн гэрчилгээний хуулбар
  - Ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрлийн хуулбар
  - Уулын ажлын төлөвлөгөөний баталгаажсан нүүр
  - Уулын ажлын төлөвлөгөөний маягтууд
  - Гол усны лавлагаа

НЭГ. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

1.1. Төслийн нэр: “Хашаатын цав” нэртэй хүрэн нүүрсний орд ашиглах төсөл

1.2. Төслийн эрхэм зорилго:

Хашаатын цав нэртэй хүрэн нүүрсний ордыг байгаль орчинд аль болох сөрөг нөлөөлөл багатайгаар ашиглан Монгол улсын эрдэс баялгийг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, улс, орон нутгийн төсвийн орлогыг нэмэгдүүлэхэд төслийн гол зорилго оршино.

1.3. Төсөл хэрэгжүүлэгч байгууллагын товч танилцуулга:

Төсөл хэрэгжүүлэгч нь 2010 онд геологи, уул уурхайн чиглэлээр зөвлөгөө өгөх, үйл ажиллагаа явуулах үндсэн чиглэлээр, мөн гадаад худалдаа, зуучлал, уул уурхайн тоног төхөөрөмжийн худалдаа, геофизикийн судалгаа зэрэг туслах чиглэлүүдтэйгээр байгуулагдсан.

2017 онд АМГТГазраас зарласан Дорнод аймгийн Баянтүмэн сумын нутагт орших Хашаатын цав нэртэй газар сонгон шалгаруулалтад оролцон шалгарч тус газар геологи хайгуулын иж бүрэн судалгааны ажлыг хийн гүйцэтгэн нүүрсний орд газрыг нээн илрүүлж ашиглалтад бэлдээд ажиллаж байна.

“Меланж” ХХК нь MV-020936 тоот ашигт малтмал ашиглах тусгай зөвшөөрөл эзэмшдэг ба уг тусгай зөвшөөрлийн талбайд 2017 онд өөрийн хөрөнгөөр хайгуул хийн нөөцийг ЭБМЗ-өөр батлуулсан. Тухайн ТЭЗҮ-ийн дагуу уурхайн ашиглалтыг 2021 оны 12 сараас эхлэн хөрс хуулалтын ажил эхүүлсэн байна.

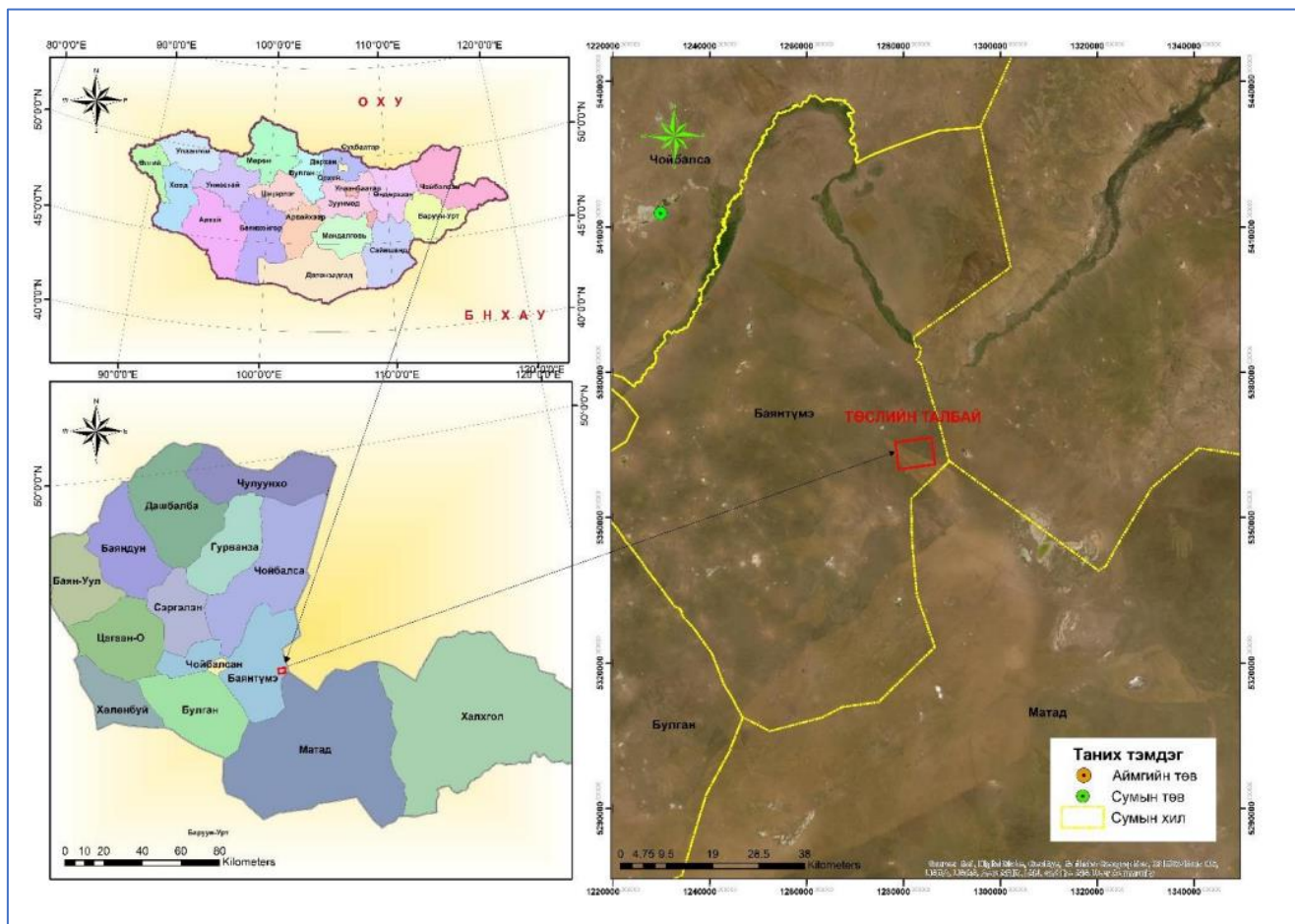
1.4. Төслийн байршил:

MV-020936 тоот ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй “Хашаат цав”-ын хүрэн нүүрсний нүүрсний орд нь Дорнод аймгийн Баянтүмэн сумын нутагт К-47-35 дугаар планшитэд 3977.24 га талбайг хамран оршино. Төслийн талбай нь Чойбалсан хот ба Баянтүмэн сумаас зүүн урагш 70 км, Дорнод аймгийн Матад сумын төвөөс хойш 94 км, Улаанбаатар хотоос зүүн зүгт 742 км зайтай.

Хүснэгт 1. MV-020936 тоот тусгай зөвшөөрлийн талбайн булангийн цэгүүд

Д/д	Уртраг			Өргөрөг		
	Град	мин	сек	град	мин	сек
1	115	32	0	47	55	15.23
2	115	26	15	47	55	15.23
3	115	26	15	47	58	15.19
4	115	32	0	47	58	15.1

Зураг 1. Хашаатын цав хүрэн нүүрсний ил уурхайн байршил зураг

1.5. Ажиллах хүчний тухай мэдээлэл

“Хашаатын цав” уурхайн үйл ажиллагаа эхэлсэн хугацаанаас нийт 485 хүн ажилласан байна. Тухайн ажилчид инженер техникийн болон бусад ажилчдыг УБ болон орон нутгаас авч ажиллуулж байна. Ажилчид нь уурхайд 14 хоног ажиллах 14 хоног амрах хуваарьтай байна. Төслийн талбайд 11 сарын байдлаар 321 нийт ажилчид байна. Туслан гүйцэтгэгч “КА групп” ХХК нь 179 ажилчидтай, “МУС” ХХК нь 107 ажилчидтай, “Меланж” ХХК болон бусад компаниуд 40-н ажилтантай байна.

ХОЁР. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИЖ БУЙ ГАЗРЫН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

2.1. Физик газарзүй

Монгол орны нутаг дэвсгэрийн гадарга нь Сибирийн өмнөд уулсаас Төв Азийн тал газарт шилжих шилжилтийн мужид, умарт зүгийн хүйтэн чийглэг уур амьсгалаас өмнө зүгийн хэт хуурай уур амьсгалд шилжих алгуур шилжилтийн нөхцөлд бүрэлдэн тогтсон байна.

2.2. Уул зүй

“Хашаатын цав” хайгуулын талбай нь Дорнод талын их мужийн Мэнэнгийн талархаг дэд мужид хамаарах ба далайн түвшнээс дээш 570-800м-ийн өндөрт оршино. Газрын гадаргын байдал нь намгүвээт талархаг, хэдэн арван метр харьцангуй өндөртэй ухаа гүвээт тал зонхилох ба тэдгээрийн хооронд жижиг хотос болон тэгш гадарга оршдог. Талбайн өмнө талд Нүүрст-Уул (727.6м), Хашаатын цав (792.7м) зэрэг өндөрлөгүүд, Баян-Усны хонхор, Их, Бага халуун шаварт нуурын хөндий (572.9м), Ар хашаатын цайдам зэрэг хотгорууд ялгагдана. 100 орчим метрийн харьцангуй өндөршилтэй толгодлог гадаргуу нь нэгээс хоёрдугаар эрэмбийн усан хагалбаруудыг үүсгэдгээс Хашаат цавын нэгдүгээр эрэмбийн усан хагалбар нь Хэрлэнгийн ай сав, Халх гол-Нөмрөгийн ай савыг заагладаг Дорнод Монголын гол усан хагалбар юм.

2.3. Цаг уур

Талбай нь нилээд өргөгдсөн тэгш өндөрлөгт хамаарах бөгөөд дэлхийн уур амьсгалын бүсчлэлээр хойд сэрүүн бүсэд харьяалагдан, далай тэнгисийн зүгээс ирэх чийглэг дулаан уур амьсгал Хянганы уулсаар хаагдсаны улмаас эх газрын эрс тэс уур амьсгалтай, жилд унах хур тунадасын хэмжээ бага байдаг. Судалгааны талбайн (ер нь Дорнод Монголын) цаг уурын төлөв байдал нь нэгэнт эх газрын эрс тэс шинжтэй тул өвлийн улирал нь урт хүйтэн, зун нь богино дулаан, харин хавар намрын улирал нь богиновтор хэр нь хүйтний солилцоо их байдаг. Хамгийн дулаан байх үе нь 7-р сард, хүйтэн нь 1-2-р сард тохиолдоно. Жилийн дундаж температур $0^{\circ}\text{C}+2^{\circ}\text{C}$ ба хамгийн хүйтэн байх хоёрдугаар сарын дундаж температур $+20^{\circ}\text{C}$ байдаг. Баруун хойноос болон зүүн хойноос чиглэлийн салхи зонхилох ба Төв Азийн Сибирийн максимумаас үүсэлтэй антициклон голлох үүрэгтэй. Зуны эхнээс өндөр даралттай муссон салхины үе эхэлдэг.

Орон нутгийн чанартай говийн салхи зуны төгсгөлд онцлогтой. Салхины хурд 30-50 км/цаг хүрэх нь бий. Өвөл 11-р сард эхэлж, 3-р сарын сүүлчээр хаврын урь орох, 6-р сард зуны улирал эхлэн 8-р сарын сүүлчээс намрын уур амьсгал ордог. Жилийн туршид салхитай өдрүүд зонхилдгоос хөрсний чийгшил маш муу, хуурайшилт ихтэй. Жилийн ихэнх өдрүүд нь цэлмэг нартай байдаг бөгөөд өвөл цас их унасан үед агаарын чийгшил 70-80% хүрэх ба зуны хамгийн чийглэг хур борооны үе 8-р сард ч агаарын чийглэг 40%-иас хэтрэхгүй.

Хур тунадасны дундаж уналт 180-210мм орчим бөгөөд, хамгийн их унах үе нь 7 сард 250 мм хүрдэг. Олон жилийн ажиглалтаас 10-р сарын 20-оос 11-р сарын 5-ны хооронд цасан бүрхүүл тогтож, энэ нь гуравдугаар сарыг дуустал үргэлжилнэ. Цасан бүрхүүлийн зузаан олон жилийн дунджаар 4-5 см зарим зудтай жил 25 см хүрэх нь бий. Агаарын даралт улирал бүрд харилцан адилгүй, жилийн дундаж даралт 1022-1034м/б, харин хаврын улиралд агаарын даралт тогтворгүй 20-12 м/б-аар багасах бөгөөд энэ нь салхи ихтэй чиглэл нь тогтворгүй болох нөхцлийг бүрдүүлнэ.

2.4. Усан сүлжээ

Нуурын болон гадаргуугийн усны тархалтын хувьд маш дутмаг. Төв азийн гадагш болон тогтмол урсгалгүй гол мөрний дүүрэгт (Мэнэнгийн ай сав) хамаарна. Төслийн талбайн хэмжээнд гол горхи байхгүй, хур тунадсаар тэжээгддэг давстай нуур тойрмууд байх ба хур бороо багатай жилүүдэд ширгэдэг. Хашаат цайдам, Баян-усны, Их халуун шавар, Бага халуун шаварт зэрэг нуурууд бий. Мөн эрдэсжилт ихтэй гар худгууд байдаг. Нутгийн иргэд, малчид гар болон гүний худгуудын усаар малаа усалж, ахуйн болон ундны хэрэгцээгээ хангадаг.

2.5. Хөрс, ургамал

Тал хээрийн бүсийн хүрэн, цайвар хүрэн хөрс зонхилно. Мөн Их бага халуун шаварт нуурын хөндий, Баян-Усны говь, Уртцагааны говь зэрэг газраар давсархаг сайрын хөрстэй. Энд хазаар өвс, бутуул, ерхөг согоовор, хиаг, таана, агь, шивээт хялгана зэрэг шим тэжээл сайтай өвс ургамал зонхилох тул бэлчээрийн чанарын хувьд илүү сайн. Энэ төрлийн хөрсөнд ургамалжилт нягт, өндөр ургасан байдаг тул хадлан бэлтгэхэд тохиромжтой. Баян-усны говь, Их бага халуун шаварт нуурын хөндий, Урт цагааны говь зэргээр бударгана, таана, харгана, хазаар өвс зонхилон ургана. Зуны улиралд аянга цахилгааны улмаас тал хээрийн түймэр гарах тохиолдол цөөнгүй бөгөөд хавар намрын хуурайшилттай үед тал хээрийн түймэр гарах эрсдэл их байдаг.

2.6. Амьтны аймаг

Орон нутгийн газарзүйн онцлог цаг уурын нөхцөл зэргийг харгалзан, Монгол Дагуурын ба Хойд говийн тойрогт хамааруулан үзэж болох юм. Монгол Дагуурын тойрогт гол төлөв үлийн цагаан огтоно, хэргэлзээт огтоно, үхэр огдой, зурам, шар сүүлт, чичүүл зэрэг мэрэгчид туурайтнаас цагаан зээр, араатнаас үен, өмхий хүрэн, хярс, үнэг, мануул, илбэнх, дорго, чоно амьдардаг. Хойд говийн тойрогт үхэр огдой, сүүлт чичүүл, улаан шанаат зурам, алаг даага, туурайтнаас цагаан зээр, араатнаас өмхий хүрэн, хярс, чоно голлон амьдарна. Жигүүртнээс тас, элээ, сар, хэрээ зэрэг махчин шувууд байхаас гадна янз бүрийн жижиг шувууд болон болжмор элбэг байдаг.

2.7. Эдийн засаг, хүн ам

Баянтүмэн сум нь дэд бүтэц сайн хөгжсөн аймгийн төв Чойбалсан хотын ойролцоо 12 км зайд байрладагаараа онцлог бөгөөд засаг захиргааны анхан шатны нэгж 4 багтай, 2085 хүн амтай, 82942 толгой малтай, төсвийн 5, хувийн хэвшлийн 11 байгууллага, 2 хоршоо, малчдын 23 бүлэг, 103 хүүхэд 26 багш ажиллагсадтай ерөнхий боловсролын сургуультай, соёлын төв, шуудан холбоо тус тус үйл ажиллагаагаа явуулж байна. Тус сум нь 832080.0 га газар нутагтайгаас газар тариалан 7203.7 га, хөдөө аж ахуйн 739143.4га талбайг хамрана. Хөдөлмөрийн насны 1210 иргэнээс төрийн байгууллагад 165, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч 368 иргэн байна.

2.8. Дэд бүтэц

Сүүлийн жилүүдэд сумуудад улс, орон нутгийн хөрөнгө оруулалт төсөл хөтөлбөрийн хүрээнд бүтээн байгуулалтын ажлууд хийгдэн 24 цагийн эрчим хүч, интернэт, үүрэн телефоны сүлжээ нэвтэрсэн байна. Сумын хүн амын ихэнх нь халхууд болон цөөн тооны буриад, барга ястнууд амьдардаг. Хашаатын цав талбай нь сумын төвөөс зайтай, хилийн хоройтой бүсэд байрладаг учир хүн амын нягтрал маш сийрэг, Халх гол болон Сүмбэрийн төв замаас 10-15 км зайд байрлана.

2.9. Зам харилцаа

Улаанбаатар хотоос замын ихэнх хэсгийг хар замаар, болон нэвтрэлт сайтай шороон замаар явж хүрнэ. Харин Матад сумын төв хүртэл шулуун зам байхгүй. Сүмбэр сумын замаар хазайж 137 км явж хүрнэ. Матад сумын төвөөс Чойбалсан хот хүртэл 150 км орон нутгийн чанартай шороон замтай болно. Өндөр ургасан шивээ, өвс ургамлаар хучигдсан дош, довуудтай. Хуурайшилттай үед өндөр ургасан шивээн толгой, өвс ургамал нь автомашины мотор, яндаг зэрэгт хуримтлагдан улмаар шатах, хээрийн түймэр гарах тохиолдол цөөнгүй гардаг.

ГУРАВ. 2023 ОНЫ ҮЙЛДВЭРЛЭЛ, УУЛ УУРХАЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ТУХАЙ МЭДЭЭЛЭЛ

2023 оны уулын ажлын төлөвлөгөө:

2023 онд нийт 28970.0 мян.м³ хөрс хуулж 1200.0 мянган тн нүүрс олборлохоор төлөвлөсөн ба нийт хөрс хуулалт болон нүүрс олборлолтын ажлыг хийхээр төлөвлөсөн болно.

Нүүрс олборлолт: 2023 онд нүүрс олборлолтын ажил давхарга-2 -ийн дараахи блокууд болох 2-А-1 блокоос 208,05 мян.тн, 2-А-3 блокоос 994.92 мян.тн нүүрс тус тус олборлох бөгөөд 2023 онд нийт 1200.0 мян.тн нүүрс олборлоно.

Хүснэгт 2. Уурхайн үйл ажиллагаа, үйлдвэрлэлийн талбайнууд

№	Хэмжээсүүд	Талбай, га	Эзлэхүүн
1.	Уурхайн олборлолтын талбай	80.0	-
2.	Хөрсний овоолго	149	-
3.	Зам талбай	29.6	-
4.	Шимт хөрс	16.0	-
5.	Засварын талбай	30.0	-

Шимт хөрс хуулалт:

2023 оны төлөвлөгөөгөөр уурхайн хөрсийг өрөмдлөг тэсэлгээний ажлаар сийрэгжүүлэн ачиж автотээвэртэй захлах хэлбэрийн бульдозерийн гадаад овоолготой ашиглалтын системийг хэрэгжүүлэх бөгөөд овоолгын хажуугийн тогтворжилтын өнцөг нь чулуулгийн физик механик шинж чанараас хамааран 35 градус байна. Нийт 16.890 сая.м³ хөрснийг гадаад овоолгод хураана.

Өрөмдлөг

2023 оны төлөвлөгөөгөөр уурхайн түвшин 680-604 хүртэлх 15,0 сая.м³ хөрсөнд тэсэлгээ хийхээр төлөвлөсөн болно. Төлөвлөгөөгөөр 307,692 мянган тууш метр өрөмдлөгийн ажил хийхээр байна.

Уурхайн ажиллах горим:

Уурхайн үйл ажиллагаа нь тасралтгүй ажиллагаатай явагдах бөгөөд Монгол Улсын хууль тогтоомжийн дагуу олон нийтээр амрах баяр ёслолын хоногууд, цаг агаарын хүндрэл, засвар үйлчилгээ зэрэг хүчин зүйлүүдээс шалтгаалж болно. Хоногт 2 ээлжээр, ээлжийн үргэлжлэх хугацаа 12 цаг байна. Уурхайн 14 хоног ажиллаж, 14 хоног амрах үндсэн ээлжтэй байна.

3.2. Уурхайн барилга байгууламж, дэд бүтэц

Ил уурхай:

“Хашаатын Цав” хүрэн нүүрсний ил уурхайн олборлолтын талбай 80.0 га болон 2023 онд 152 метрийн гүнтэй 1097 метрийн урттай, 730 метрийн өргөнтэй ил уурхай үүссэн байна.

Зураг 2. Ил уурхайн харагдах байдал

Уурхайн дотоод болон гадаргуугийн зам

Автозамын техникийн нөхцөл нь замын норм дүрмийн дагуу хоёр урсгалтай, замын зорчих өргөн тооцоогоор 18.5 м, сонгосон өргөн нь 20 м, замын дагуугийн хамгийн их налуу 120% байна. Хашаатын цав ордын цаашдын ашиглалтын хэтийн төлөв, байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг багасгах, ахуйн эрүүл таатай орчинг бий болгох зорилгоор үйлдвэрлэлийн, бусад замуудын тоосжилтыг дарж, замын арчилгааг байнгын хийнэ.

Зураг 3. Ил уурхай дотоод зам

“Хашаат цав”-ын хүрэн нүүрсний ордын дэд бүтэц болох уурхайн цахилгаан хангамж, ус хангамж, дулаан хангамж, хотхоны барилга болон зам, харилцаа холбооны барилга байгууламжтай байна.

Засварын газар:

Засварын газрыг ил уурхайн баруун хойд талд 1100 м зайд байрлана. Засварын талбай нь тоног төхөөрөмж эвдрэл гэмтэл гарсан тохиолдолд хурдан шуурхай засварын газарт хүргэхэд ойр байх давуу талтай. Засварын газрыг аюулгүй ажиллагааны дүрэм стандартын дагуу барьж тоноглоно. Засварын газрын талбай нь 1500м² бөгөөд ажлын байр, сэлбэг ба шатах тослох материалын агуулах, засвар үйлчилгээний граш, тоног төхөөрөмжийн зогсоолын талбай зэргээс бүрдэнэ.

Зураг 4. Ил уурхайн засварын газар

Замын ашиглалт, үйлчилгээ

Ил уурхайн дотоод тээврийн автозамыг байнга хянах ба засч тэгшлэх, тоос дарах зэрэг ажлууд хийгдэнэ. Зам засвар, ашиглалт, үйлчилгээний ажилд зам тэгшлэх, замын бартаа саадыг арилгах, замын эвдрэлийг засах, хальтиргаа гулгаа үүсэхээс хамгаалж зам дээр шороо цацах, замыг бороо болон шар усны үерээс хамгаалах зэрэг ажлууд орно. Замын засвар үйлчилгээ, ул талбайн цэвэрлэгээний ажлыг үйл ажиллагааны явцад байнга хийж гүйцэтгэнэ. Үүнд Shantui SD-16 бульдозер, LIUGONG CLG835 утгуурт ачигч, LIUGONG CLG414 автогрейдер ашиглах ба шаардлагатай тохиолдолд уурхайгаас нэмэлт тоног төхөөрөмж татан ажиллуулна.

Цахилгаан хангамж

Ил уурхай, засварын хэсэг болон бусад ашиглалтын туршид цахилгаан эрчим хүч хэрэглэх цахилгаан хэрэглэгчдийн цахилгаан ачаалал, тэдгээрийн цахилгаан эрчим хүчний зарцуулна. Уурхайн ашиглалтын үед цахилгааны үндсэн гурван хэрэглэгч байна. Үүнд:

1. Аж ахуйн хэсэг
2. Уурхайн хэсэг
3. Засварын хэсэг

ДҮЕГ500DSHS маркийн цахилгаан генераторыг Япон улсаас албан ёсны эрхтэйгээр “Юнитра” ХХК борлуулдаг бөгөөд 36.1 кВт-ын цахилгааны хэрэглээг хангах хүчин чадалтай юм. Уурхайн гэрэлтүүлэг, ажилчдын найдвартай ажиллагааг хангах үүднээс хөрөнгө оруулалт хэсэгт 2 ширхэг ба уурхайн ахуйн хэрэгцээнд 1 ширхэг генератор ашиглаж байна.

Зураг 5. Ил уурхайн цахилгааны үүсгүүр /цахилгаан генератор/

Уурхайн хотхон

Хашаатын цав уурхайд 2023 онд 2-н туслан гүйцэтгэгч компаний тухайн төсөлд нийт 320 хүн ажиллаж амьдарч байна. Уурхайн ашиглалтын хугацаанд уурхайн оффис, ажилчдын байр, цайны газар, халуун усны газар, засварын газар, харуулын байр зэргийг урт хугацаанд ашиглагдах сэндвичэн хийцийн барилга байгууламжтай.

Зураг 6. Уурхайн ажилчдын хотхон

Уурхайн усан хангамж, усны хэрэглээ:

Уурхайн унд-ахуйн зориулалтаар ашиглах усны хэрэглээг уурхайн кемп дээр гаргасан 2 гүний худгаас, технологийн зориулалтаар ашиглах зам талбайн тоосжилтын усалгааны усыг уурхайн шүүрлийн уснаас ханган ажиллахаар төлөвлөж байна. Бүх гүний худгууд усны тоолууртай бол 2023 онд шүүрлийн усанд тоолуур тавьж ашиглана.

ДӨРӨВ. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

4.1. Төслийн гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд, бууруулах арга хэмжээ

УУР АМЬСГАЛ	
<p>Төслийн үйл ажиллагаанаас уур амьсгалд үзүүлэх болзошгүй сөрөг нөлөөлөл:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Хур тунадастай өдрийн тоо нэмэгдсэнээр олборлолтын үйл явц саатах ✓ Аадар болон аянга цахилгаантай өдрийн тоо нэмэгдсэнээр техник тоног төхөөрөмжийн үйл ажиллагаа зогсолтод хүрэх ✓ Үер урсцын нөлөөгөөр төслийн талбайд их хэмжээгээр ус орсноор уурхайлалт түр зогсох 	<p>Болзошгүй сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах арга, хэмжээний зөвлөмж:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Төслийн талбайд техникийн болон хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг маш сайн хангаж ажиллах, тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнийг хорих шаардлагатай ✓ Техник хэрэгслийг талбайд гаргаж ажиллуулахгүй байх ✓ Зам, талбайг техник хэрэгсэлд тохиромжтой байдлаар засаж бэлдэх
АГААРЫН ЧАНАР	
<p>Төслийн үйл ажиллагаанаас агаарын чанарт үзүүлэх болзошгүй сөрөг нөлөөлөл:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Төслийн үйл ажиллагаанд ашиглагдах техник тоног, төхөөрөмжийг тээвэрлэх, суурилах явцад тоосжилт ихээр үүсэх; ✓ Тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнөөс тоосжилт үүсэх; 	<p>Болзошгүй сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах арга, хэмжээний зөвлөмж:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнөөс тоосжилт үүсэхээс сэргийлж зам талбайн усалгааг сайтар хийх;
УСАН ОРЧИН	
<p>Төслийн үйл ажиллагаанаас усан орчинд үзүүлэх болзошгүй сөрөг нөлөөлөл:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Төслийн үйл ажиллагаанд ашиглах усны хэмжээгээр газрын доорх усны нөөц багасах; ✓ Ахуйн бохир усыг ил задгай хаяснаар хөрсний ус бохирдох; ✓ Ариун цэврийн байгууламж, хог хаягдлын цэгийг стандартын дагуу байгуулаагүйн улмаас хөрсөнд нэвчилт үүсэх, ул хөрсний усыг бохирдуулах; 	<p>Болзошгүй сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах арга, хэмжээний зөвлөмж:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Төслийн үйл ажиллагаанд ашиглах боломжит усны нөөцөөс хэтрүүлэхгүй байх; ✓ Ахуйн шингэн хаягдлыг ил задгай асгахгүй байх, зориулалтын цэгт хаяж байх; ✓ Ариун цэврийн байгууламж, хог хаягдлын цэгийг стандартын дагуу хийж гүйцэтгэх;
ГАЗРЫН ГАДАРГА БОЛОН ХӨРСӨН БҮРХЭВЧ	
<p>Төслийн үйл ажиллагаанаас хөрсөн бүрхэвчид үзүүлэх болзошгүй сөрөг нөлөөлөл:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Хатуу хучилттай зам барих хүртэл газрын гадарга эвдрэлд өртөх болон хөрсөн бүрхэвч доройтох; 	<p>Болзошгүй сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах арга, хэмжээний зөвлөмж:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Төслийн барилга байгууламж баригдаж эхлэхээс өмнө сайжруулсан шороон замыг ашиглалтад оруулах,

<ul style="list-style-type: none"> ✓ Барилга байгууламжийн нөлөөгөөр газрын хэвлий болон хөрсөн бүрхэвч чанараа алдах; ✓ Төслийн дотоод зам, талбай болон гадна талбайд олон салаа зам гаргахгүй байх; ✓ Уурхайлалтаар хөрсний морфологи болон физик шинж чанар алдагдаж хөрсний үржил шим буурах, ойр орчмын талбайн хөрс доройтолд өртөх; ✓ Эрүүл талбайн өнгөн хөрс овоолгод дарагдах, хөрсний гадарга дээр нарийн ширхэгт тоосны хучаас үе үүсэх; ✓ Хөрсний элэгдэл эвдрэл үүсгэснээр байгалийн ус салхины эвдрэлийг эрчимжүүлж хөрс салхинд хийсэх болон гадаргын урсаар угаагдаж элэгдэх; ✓ Хүнд даацын машин механизм, түүний тээвэрлэлт, засвар үйлчилгээний улмаас шатах, тослох материал, нефтийн бүтээгдэхүүн хөрсөнд нэвчиж хөрс бохирдуулах; 	<p>төслийн үйл ажиллагаа эхлэхэд хатуу хучилттай автозамыг ашиглалтад оруулах;</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Төслийн талбайд маршрут гарган бусад хэсгээр тээврийн хэрэгслийг зорчуулахгүй байх; ✓ Тээврийн хэрэгслийн зогсоол, ногоон байгууламжийг зөв оновчтой төлөвлөх; ✓ Үржил шимт хөрсний овоолгыг стандартын дагуу тогтмол усалж, шинж чанарыг хамгаалж, тордож байх
<p>УРГАМЛЫН НӨМРӨГ</p>	
<p>Төслийн үйл ажиллагаанаас ургамлын нөмрөгт үзүүлэх болзошгүй сөрөг нөлөөлөл:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Төслийн барилга байгууламж, уурхайлалтын хэмжээгээр ургамлын нөмрөг бүрэн устгах; ✓ Төслийн талбайд автотээврийн хэрэгсэл, хүний үйл ажиллагааны улмаас ургамал ургаж буй хэсгийг талхагдалд оруулах шиглагдаж буй тээврийн хэрэгслүүдээс нефтийн бүтээгдэхүүн алдагдаж, ургамлын нөмрөгийг гэмтээх, бохирдуулах; 	<p>Болзошгүй сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах арга, хэмжээний зөвлөмж:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Төслийн талбайд ногоон байгууламжийг оновчтой төлөвлөх; } Хог хаягдлыг тогтсон нэг цэгт байршуулах; ✓ Түлш, шатах тослох материалыг ашиглаж буй орчинд тэдгээрийг нэвтэрч шүүрүүлэхгүй байх арга хэмжээг авч ажиллах ✓ Машин механизм, тээврийн хэрэгслийн нэгдсэн зогсоол, засвар үйлчилгээний зориулалтын талбай гарган орчны ургамлын талхлагдахаас сэргийлэх;
<p>АМЬТНЫ АЙМАГ</p>	

<p>Төслийн үйл ажиллагаанаас амьтны аймагт үзүүлэх болзошгүй сөрөг нөлөөлөл:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Дуу чимээний нөлөөгөөр ан амьтад дайжих, амьдрах орчин нь өөрчлөгдөх; ✓ Тоосжилтоос мал, амьтанд сөргөөр нөлөөлөх; ✓ Олборлолт хийсэн нүхийг хашаалахгүйн улмаас мал, амьтан унах ✓ Цагаан зээр, хар сүүлтийн амьдрах орчинд нөлөөлөх 	<p>Болзошгүй сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах арга, хэмжээний зөвлөмж: \</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Төслийн лицензийн талбайн хязгаарыг хэтрүүлэхгүй байх; ✓ Үйл ажиллагааны явцад улирлаар нүүдэллэн ирдэг амьтдын байрших гол газар, коридор нутагт тэдгээр амьтдыг хамгаалах, тоо толгойг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн арга хэмжээг хэрэгжүүлэх талаар орон нутгийн болон холбогдох мэргэжлийн байгууллагатай хамтран ажиллах, туслалцаа үзүүлэх; ✓ Амьтны аймгийг хамгаалахын тулд судалгаа шинжилгээ, сургалт сурталчилгаа, хяналт шалгалтын олон талт арга хэмжээг орон нутгийн холбогдох байгууллагууд, иргэдтэй хамтран цогцоор хэрэгжүүлэх; ✓ Хууль бус ан хийгчдийн үйл ажиллагааг таслан зогсоох, хууль бусаар ан агнуур хийхгүй байх талаар ажиллагсад болон нутгийн иргэдэд тогтмол сургалт сурталчилгаа хийж байх;
<p>НИЙГЭМ, ЭДИЙН ЗАСАГ</p>	
<p>Төслийн үйл ажиллагаанаас нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх эерэг нөлөөлөл:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Шинээр ажлын байр бий болох; ✓ Улс, орон нутгийн төсвийн орлого нэмэгдэх; ✓ Татварын орлого өсөх; 	

ЗУРГАА. 2023 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ

“Хашаатын цав” хүрэн нүүрсний ордыг ил аргаар олборлох төслийн ТЭЗҮ хийгдэж 2017.11.24-ны өдрийн Ашигт малтмал, газрын тосны газрын даргын Т/120 тоот тушаалаар батлагдсан тухайн төслийн одоогийн хүчин чадалд өөрчлөлт орж байгаа учир нэмэлт ТЭЗҮ-д тодотголын ажил хийгдэж байна. Байгаль орчны нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай” хуулийн дагуу “Экотайкүүн” ХХК нь уг төслийн байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээг БОАЖЯ-аар 2021.11.01-ны өдрийн 13/135 тоот албан тоотор баталгаажуулсан. Одоогоор тус байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээнд үндэслэн холбогдох хууль, дүрэм, журам, стандартуудыг баримтлан жил бүрийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулан түүнийг мөрдөн ажилладаг.

Иймд 2023 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг Монгол улсын “Байгаль орчныг хамгаалах тухай” болон “Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай” хуулиуд, 2019.10.29-ны өдрийн А/618 тушаалаар батлагдсан “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам” дагуу болон 2021 оны “Хашаатын цав хүрэн нүүрсний ордыг ашиглах төслийн байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний тайланг” үндэслэн боловсруулсан.

2023 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний гол зорилго нь “Хашаатын цав хүрэн нүүрсний ордыг ашиглах” төслийн баримтлах байгаль орчны бодлого, менежментийн төлөвлөгөөний нарийвчилсан үнэлгээний хүрээнд тусгагдсан ажлуудыг гүйцэх, сайжруулах байгаль орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр, уурхайн бүст болон орон нутагт улс даяар хэрэгжиж буй “Тэрбум мод” хөтөлбөрийн хүрээнд тухайн бүст мод тарих, Дүйцүүлэн хамгаалах ажлыг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх, өмнөх жилийн ажлын үр дүнг мониторинг хийх, нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөөг чанартай үр дүнтэй гүйцэтгэх, хог хаягдлын менежментийг сайжруулах, хэрэгжүүлэхэд энэ жилийн төлөвлөгөөний гол зорилго оршино.

Бид төслийн үйл ажиллагаанаас хүрээлэн буй орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг байж болох хамгийн бага хэмжээнд байлгах бөгөөд байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг тогтмол хянаж ажиллахад чиглэгдэх болно.

2023 оны Хашаатын цав хүрэн нүүрсний уурхайн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх байгаль орчны сөрөг нөлөөллийг бууруулах, түүнээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ, үйл ажиллагааны зардалд нийт жаран найман сая,хоёр зуун наян дөрвөн мянган **(68,284,000)** төгрөг төсөвлөсөн.

Хүснэгт 3. 2023 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний зардал

№	Бүрэлдэхүүн хэсгүүд	Төсөв /мян.т/
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	17000.0
2	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө	3800.0
3	Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	20000.0
4	Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө	-
5	Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	-
6	Эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	500.0
7	Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	1,700.0
8	Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	16500.0
9	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	10,484.0
10	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг олон нийтэд тайлагнах хуваарь	-
2023 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний төсөв		68284.00

6.1 СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгж-ийн зардал, төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, төг	Хэрэгж-үүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
1. АГААРЫН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭ									
1	Хашаатын цавын хүрэн нүүрсний уурхайг ил аргаар ашиглах явцад уурхайгаас жилд дунджаар 2861.8 тн тоосжилт үүсэхээр байна	1.1. Тоосжилт үүсэх уурхайн зам, олборлолтын бүс, талбайнуудад усалгаа тогтмол гүйцэтгэж үйлдвэрлэлийн зориулалтаар ашиглах усанд уурхайн шүүрлийн усыг ашиглах, тухайн ашигласан усны төлбөрийг төлөх	Уурхайн олборлолтын бүс, дотоод зам талбай	Өдөрт 2 удаа /1м ² *4л/	1м ³ * 510.3	600 удаа /доош-гүй/	2023 оны ҮАЗ-д тусгасан	3-11 сар хүртэл өдөрт 2-3 удаа	-Агаарын тухай -Байгаль орчныг хамгаалах тухай -Ашигт малтмалын тухай хуулиуд -Агаарын чанарын MNS 4585:2016 стандарт
		1.2. Тоосжилт үүсэхээс сэргийлж хурдны хязгаарлалтыг мөрдөн ажиллах, хүчтэй салхи шуургатай үед уурхайн ажиллагааг түр зогсоох, уурхайн тоосжилтыг тогтмол хэмжих	Уурхайн агаарын тоосжилтын хяналтын цэгүүдэд	Сар бүр удаа	-	ОХШХ-т тусгагдсан	-	Жилийн турш	
		1.3. Хашаатын цавын уурхайн талбайд тоосны тархалтын 2023 оны загварчлал хийх	Уурхайн олборлолтын бүс, дотоод зам талбай	Жилд нэг удаа	-	1 удаа	3.000.000	5-6	
2	Уурхайн шороон болон сайжруулсан дотоод замуудаас тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнөөр тоосжилт үүсэж агаарыг бохирдуулах	1.4. Уурхайн дотоод зорчих хэсгийн шороон замын хучилтыг сайжруулах, үйл ажиллагааны туршид арчлах, усалгаа хийх	Уурхайн бүх замууд	удаа	2023 оны ҮАЗ-д тусгасан	Тухай бүрд	2023 оны ҮАЗ-д тусгасан	3-11 сар хүртэлх	
3		1.5. Агаарын тоосжилтын шинжилгээний давтамжийг нэмэх, тогтмол хэмжилт хийх үр дүнд үндэслэсэн арга хэмжээг цаашид хэрэгжүүлэх	Уурхайн бүс нутагт	удаа	Хяналт шинжилгээний зардалд	2	Хяналт шинжилгээний зардалд тусгасан	4,10 сард	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр
2. ГАЗРЫН ГАДАРГА, ГАЗРЫН ХЭВЛИЙ									
1.	Ил уурхайгаас хуулсан хөрсийг 294.6 га талбайд	2.1. Овоолгын ерөнхий налууг <22° байхаар тооцож гадаргууг тогтворжуулах	Хөрсний гадаад овоолго						

	Хаягдал чулуулгийн овоолго үүсгэн газрын гадаргын төрхийг өөрчлөх	2.2. 2023 оны уулын ажлын төлөвлөгөөгөөр карьерын тэлэлтийн хөрс хуулах хийгдэх буй талбайн шимт хөрсийг 40-50 см орчим зузаан хуулах, хадгалах	Шимт хөрс	Удаа	2023 оны ҮАЗ-д тусгасан	Тухай бүрд	2023 оны ҮАЗ-д тусгасан	Хөрс хуулах үед	Шимт хөрс хуулах хадгалах стандарт
2.	Уурхайн тосгон, уурхайн оффисоос гарсан хатуу, шингэн хог хаягдлаар газрын гадарга, хэвлийг бохирдуулах	2.3. Төслийн үйл ажиллагаанаас гарах хатуу хог хаягдлыг зориулалтын нэгдсэн цэгт цуглуулж, зайлуулах оператор компаниудын хог хаягдлын талбайг хатуу хучилттай болгох, түүнд хяналт тавих, хог хаягдлыг бүртгэлжүүлэх	Уурхайн тосгон	сар бүр	2023 оны ҮАЗ-д тусгасан	Тухай бүрд	2023 оны ҮАЗ-д тусгасан	Сар бүрийн хог хаягдал ачуулах	Хог хаягдлын цэгүүд
3.	“Тэрбум мод” хөтөлбөрийн хэрэгжилт	2.4. Тэрбум мод хөтөлбөрийн дагуу уурхайд болон Баянтүмэн сумын нутагт мод тарих ажлыг гүйцэтгэх	Хашаат цав уурхай, Баянтүмэн сум	удаа	2023 оны ҮАЗ-д тусгасан	5,9 сард	2023 оны ҮАЗ-д тусгасан	Хавар, намар	“Тэрбум мод” хөтөлбөр
3. ГАДАРГЫН БА ГАЗРЫН ДООРХИ УСНЫ НӨӨЦ									
1.	Хашаатын цав хүрэн нүүрсний уурхай орчмын газрын доорх усны түвшин буурч, нөөц багасах	3.1. Уурхайн ус шавхах цооногийн байршлыг оновчтой сонгож усан сан байгуулах, тухайн усан санд усны нэвчилт хамгийн бага байхаар филонок дэвсэх, тухайн шүүрлийн ус ашиглалтын бүрэн хянах, бүрэн тоолууржуулах	Уурхайн шүүрлийн усны усан сан	удаа	2023 оны ҮАЗ-д тусгасан	2-3	2023 оны ҮАЗ-д тусгасан	Усан сан байгуулах үед /1-3 сар/	“Усны тухай” хууль; Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага, чанар, аюулгүй байдлын үнэлгээ. MNS 900: 2010 “Усны тухай” хууль; Усны зөв зохиостой хэрэглээ,
		3.2. Уурхайн технологийн усны хэрэглээндээ хяналт тавьж, сар бүрийн мэдээг гарган орон нутгийн байгаль орчны хяналтын улсын байцаагчид хүргүүлж байх, ус ашигласны төлбөрийг тухайд бүрд барагдуулах	Уурхайн шүүрлийн ус, гүний худгууд	сар бүр	2022 оны ҮАЗ-д орсон.	м ³	2023 оны ҮАЗ-д орсон.	Сар бүр	
2.	Газрын доорхи усанд уурхайн нөлөөлөл үзүүлэх нөхцийг судлах, мониторинг хийх	3.3. Уурхайн хяналтын цооног гаргах, хяналтын худгийн усны түвшинд мониторинг хийж, дүгнэлт гаргах	Гүний худаг	Усны түвшин хэмжигч	2022 оны ҮАЗ-д орсон	1	2022 оны ҮАЗ-д орсон	5 сард	
3.	Усны эх үүсвэрийг хамгаалах ус ашиглах гэрээний үүрэгт ажил	3.4. Хэрлэн голын сав газраас тогтоож өгсөн Булаг шандын эхийг хашиж хамгаалах ажил	Булаг	1	12,500,000	-	12,500,000	5-6 сар	Бүс нутагт хамгаалах шаардлагатай

									тогтоож өгсөн булаг
4.	Уурхайн техник хэрэгслийн засварын газар, ШТС зэргээс ШТМ газрын хөрсөнд алдагдах, улмаар хур борооны усаар угаагдан газрын хэвлийд шингэн газрын доорх болон гадаргын усыг бохирдуулах болзошгүй	3.5. Уурхайн дэвсгэрийн засварын үйлчилгээ хийх талбайнууд, аюултай хаягдлуудыг хадгалах тодорхой талбайнуудад хяналт тавих, хатуу хучилттай болгох	Уурхайн ШТС, Засварын талбай	-	Оператор компаниуд	-	-	Оператор компаниуд	
4. ГАЗАР, ХӨРСӨН БҮРХЭВЧ									
1	Хөрс хуулалт хийх, зам талбай гаргах, баяжуулах үйлдвэр байгуулах үйл ажиллагааны үед тухайн орчны өнгөн хөрс элэгдэх, үржил шимт чанар нь алдагдах	4.1. Уулын ажлын төлөвлөгөөгөөр карьерын тэлэлт хийгдэх буй талбайн шимт хөрсийг тухайн газрын гадаргын хэв шинжийн онцлогоос хамааран 20-40 см орчим зузаан хуулж, овоолго үүсгэн хэлбэржүүлж хадгалан, хамгаалах, ургамалжуулах ажил хийх	Уурхайн тэлэлтэд өртөх бүх талбай	га	1.5	-	2023 оны ҮАЗ-д тусгасан	Тухай бүр	Үржил шимт хөрсийг хуулах, хадгалах стандарт MNS 5916:2008
2	Уурхайн үйл ажиллагаатай холбоотой тээврийн хөдөлгөөнөөр олон салаа зам үүсч улмаар хөрсний эвдрэл, доройтол бий болох	4.2. Замын нэгдсэн системтэй болж хурдны хязгаар, чиглэлийг заасан замын тэмдгүүдийг замын салаа, уулзварууд, холбогдох газарт байршуулах	Уурхайн шаардлагатай зам талбайд	удаа	2023 оны ҮАЗ-д тусгасан.	-	2023 оны ҮАЗ-д тусгасан	тухай бүрт	Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хууль, 2006 оны 5 сар MNS 5850:2008

	Бензин, тос, дизель (шатах тослох материал) зэргийн асгаралт, уурхайн засвар үйлчилгээний ашигласан тос, тосолгооны материалын асгаралт үүсч хөрсний бохирдол үүсгэх	<p>4.3. ШТМ-аар бохирдсон хөрсийг тээвэрлэн уурхайн бохирдсон хөрс цуглуулах талбайд хүргэх, тусгайлан хуримтлуулах</p>	Уурхайн бүх ажилчид	м ²	2023 оны ҮАЗ-д тусгасан.	-	2023 оны ҮАЗ-д тусгасан	Тухай бүр	Хөрсний чанар. Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ MNS3307: 1991 Хөрсний химийн элементүүдийн нийт хэмжээг тодорхойлох арга
		<p>4.4. Засвар үйлчилгээний талбайнуудын аюултай хаягдал болох ашигласан тос, маслын хаягдал түр хадгалах агуулах, талбай болон засвар үйлчилгээ хийх тодорхой талбайнуудыг хатуу хучилттай болгох</p>	Уурхайн засвар үйлчилгээний талбай, аюултай хаягдал хадгалах талбай	м ²	2023 оны ҮАЗ-д тусгасан.	-	2023 оны ҮАЗ-д тусгасан.	4-5сар	Газрын тухай, Хөрс хамгаалах цөлжилтөөс сэргийлэх тухай
5. УРГАМЛАН НӨМРӨГ, АМЬТАНЫ АЙМАГ									
1	Газар шорооны ажил болон машин техникийн хөдөлгөөнөөр орчны ургамлан нөмрөгт нөлөөлөл үзүүлнэ Ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх.	<p>5.1. Өмнө жилүүдийн ногоон төгөл байгуулсан талбайн модны суулгацын усалгаа, арчилгааг тогтмол гүйцэтгэх</p>	Кемпийн ногоон төгөлийн орчим	мод	1650 ш	1.7 га	2023 оны ҮАЗ-д тусгасан	04-09 саруудад	- Байгаль орчныг хамгаалах тухай - Ургамал хамгааллын тухай хууль, - Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс
		<p>5.2. Шимт хөрсний овоолгын талбайд ургамлан нөмргийг тодорхой талбайд олон наст ургамал тарих</p>	Шимт хөрс	кг	75 кг	-	1,500,000	05-06 сар эсвэл	
		<p>5.3. Уурхайн кемпийн бүсэд ногоон бүс байгуулах мод тарих</p>	Уурхайн кемпийн бүс	мод	2000	-	2023 оны ҮАЗ-д тусгасан	05 сар эсвэл 10 сард	

		5.3. Уурхайн төсөл хэрэгжиж буй талбайн ургамлын мониторингийн цэгүүдийг тодорхой тогтоох, мэргэжлийн байгууллагатай хамтран гүйцэтгэж, төслийн талбайн ургамлын төрөл зүйлийг судалгааг улирал тутам хийх	Тусгай зөвшөөрлийн талбай	удаа	2023 оны ҮАЗ-д тусгасан.	1	2023 оны ҮАЗ-д тусгасан	6-7 сард	сэргийлэх тухай, 1
		5.4. Уурхайн орчмын ургамлын мониторингийн судалгааны цэг тогтоох, түүний дагуу тогтмол хийх	Уурхайн ургамлын мониторинг хийх	удаа	2023 оны ҮАЗ-д тусгасан	1	2023 оны ҮАЗ-д тусгасан	6-7 сард	
2.	Амьтны аймгийн сөрөг нөлөөллийг бууруулах	5.5. Уурхайн талбай, түүний эргэн тойронд /5-10 км радиуст/ зэрлэг ан амьтдын мониторинг цэгийг тодорхой болгож, гүйцэтгэгч компаниудын байгаль орчны мэргэжилтнүүд тогтмол сар бүр судалгаа хийх	Уурхайн амьтны мониторингийн цэгт	удаа	2023 оны ҮАЗ-д	1	2022 оны ҮАЗ-д	7-8 сард	Зэрлэг ан, амьтаны хамгаалах арга хэмжээ
3.	Амьтны судалгааны үр дүнд тулгуурласан арга хэмжээ авах /Уст цэгийг байгуулах/	5.6. Амьтаны судалгааны үр дүнд үндэслэн уурхайн гарч буй шүүрлийн илүүдэл уснаас зэрлэг амьтдын уст цэг байгуулах арга хэмжээ авах, тухайн судалгааг орон нутагтай хамт зохион байгуулах	Зэрлэг амьтдын ус цэг байгуулах	га	2023 оны ҮАЗ-д	1	2022 оны ҮАЗ-д	4-5 сард	Зэрлэг амьтдын уст цэг гаргах
Нийт		25 ажил, арга хэмжээ		17.000.00					

6.2 НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөөний дагуу тухайн онд шимт хөрснийг ургамалжуулах, шимт хөрс хамгаалах ажлыг гүйцэтгэнэ. Мөн Дорнод аймгийн БОАЖГазраас тогтоож өгсөн Баянтүмэн сумын нутгийн эвдэрч орхигдсон газруудад техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлтийн ажлыг гүйцэтгэхээр төлөвлөн ажиллахар байна.

Хүснэгт 4. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Нөхөн сэргээлтийн зорилт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	2	3	4	5	6	7	8	
1.	Эвдэрсэн газрын техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлт	“Нөхөн сэргээлт-2024” арга хэмжээний хүрээнд Дорнод аймгийн Баянтүмэн сумын нутагт дэвсгэрт эвдэрсэн газрын мэдээллийн дагуу тухайн газарт нутагт техникийн нөхөн сэргээлт хийх	га	1.9	2023 оны үйл ажиллагааны зардал орсон.	2023 оны үйл ажиллагааны зардал орсон.	4-5 сар багтаах	Уул уурхайн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрыг нөхөн сэргээлт, техникийн ерөнхий шаардлага MNS 5917:2008
2.		Эвдэрсэн газарт хийгдсэн техникийн нөхөн сэргээлт хийгдсэний дараа тухайн газарт урагамалжуулах биеологийн нөхөн сэргээлт хийх	га	1.9	2.000.000	3.800.000	5-6 сард	Уул уурхайн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах техникийн ерөнхий шаардлага MNS 5918:2008
3.	Ерөнхийлөгчийн санаачилсан “Нэг тэрбум мод” хөтөлбөрийн хүрээнд ногоон төгөл байгуулах	Баянтүмэн сумын нутагт тухайн сумаас заасан /2.0/ га талбайд мод тариалах, ногоон байгууламж байгуулах ажлыг хэрэгжүүлэх	ш	2500	2023 оны үйл ажиллагаа-ны зардал орсон.	2023 оны үйл ажиллагааны зардал орсон.	Хавар, намар	“Тэрбум мод” хөтөлбөрийн хэрэгжилт
Нийт						3.800.000		

6.3 ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Монгол лсын Их хурлын тогтоолоор 2012 оны 5-р сарын 17-ны өдрийн батлагдсан “Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль”-ийн 3.1.11, 8.4.6, 9.6-р зүйлд дүйцүүлэн хамгааллын асуудлыг тусгаж өгснөөр ашигт малтмал ашиглалтын үйл ажиллагааг эрхлэхдээ дүйцүүлэн хамгааллын арга хэмжээг давхар хэрэгжүүлэх шаардлагатай болсон.

Засгийн газрын 2013 оны 11 дүгээр сарын 16-ны өдрийн 374 дүгээр тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар батлагдсан Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний журмын 4.2-р зүйлд *“Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн 3.1.11-д заасан биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээг дараах зарчмыг хангасан байна”* гэж заасан байна.

Хашаатын цав хүрэн нүүрсний ордыг ил аргаар ашиглах төслийн үйл ажиллагаа явагдах талбайгаас хамгийн ойр орших, дүйцүүлэх хамгааллын арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд сум орон нутгийн Байгаль орчны газар болон байгаль орчны мэргэжилтэнтэй нягт хамтран ажиллах, мөн аймгийн Байгаль орчны газраас санал болгосон “Нөхөн сэргээлт-2024” арга хэмжээний хүрээнд эвдэрч, эзэнгүй орхигдсон газарт техникийн нөхөн сэргээлтийг Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний хүрээнд гүйцэтгэнэ.

Мөн өмнөх жилийн гүйцэтгэсэн Биологийн олон янз байдлыг нэмэгдүүлэх тарвага нутагшуулсан ажлыг зр дүнг тоо толгойн мониторинг хийх, 2023 оны дүйцүүлэн хамгаалах ажлыг царг хүрээг нэмэгдүүлэх, өргөн цар хүрээнд гүйцэтгэхээр төлөвлөж байгаа болно.

ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Дүйцүүлэн хамгаалах зорилт	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, сая.төг,	Нийт зардал, сая.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Төслийн үйл ажиллагаанд өртөгдөн унаган төрх, хэв шинж, амьдрах орчноо алдсан биологийн олон янз байдлыг өөр газарт нөхөн хамгаалах арга хэмжээ	Хашаатын цав хүрэн нүүрсний ордыг ил аргаар ашиглах төслийн үйл ажиллагаа явагдах талбайгаас хамгийн ойр орших, орон нутаг болон аймгийн БОАЖГазраас тогтоож өгсөн эвдэрсэн газарт техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлтийн ажлын хүрээнд Дүйцүүлэх хамгааллын арга хэмжээг хэрэгжүүлэх	Уурхайн удирдлага, Баянтүмэн сум, Хэрлэн голын сав газар, аймгийн БОАЖГазар	-	-	18.5	6-7 сар	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль 3.1.11-р зүйл, 8.4.6р зүйл, 9.6-р зүйл
2.	Өмнөх жилийн дүйцүүлэн хамгаалах ажлын үр дүнд мониторинг хийх	2022 оны Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах ажлаар гүйцэтгэсэн Тарвага нутагшуулсан тухайн ажлын үр дүнг хянах, тоо толгойн мониторингийн судалгаа хийх, идэвхтэн Байгаль хамгаалагч томилуулан ажиллуулах	Уурхайн удирдлага, Дорнод аймгийн БОАЖГ	га	0.5	1.50	04 сар	Аймгийн БОАЖГазарт Биологийн олон янз хариуцсан мэргэжилтнүүдтэй хамт тухайн судалгааг хийх
Нийт						20.000.000		

6.4 НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

“Меланж” ХХКомпани нь 2022 оны байдлаар газар ашиглах зөвшөөрөл авахаар олгогдсон тухайн талбайнуудад ямар нэгэн ойр орчны өвөлжөө, хаваржааны байршилгүй нь компанийн ашигт малтмал ашиглах тусгай зөвшөөрөлтэй давхцалгүй учраас уурхайгаас бүсэд нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээ хийгдэхгүй болно.

Байгаль орчин, хүн, малын эрүүл мэнд, тээврийн үйл ажиллагааны аюулгүй байдалд эрсдэл үүсэх нөхцөл харьцангуй одоогийн үйл ажиллагаа явуулж байгаа болон, замын зурвасын нөлөөллийн бүсэд орон нутгийн айл өрх, өвөлжөө, хаваржаа байхгүй тул “Меланж” ХХК-ийн зүгээс орон нутгийн иргэдийг нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох ажил 2023 онд төлөвлөгдөөгүй болно.

6.5 ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Монгол улсын “Соёлын өвийг хамгаалах тухай” хуулийн 6 дугаар бүлгийн 17.10 дугаар заалтын дагуу ШУА-ийн Палентеологийн Төвийн судлаач, эрдэмтэд төсөл хэрэгжиж байгаа нутаг дэвсгэрт хээрийн судалгаа хийсэн ба тус судалгаатай холбоотой дүгнэлтийг 2017.06.20 гаргасан ба “Хашаат цав” төслийн ашиглалт явуулж буй талбайд археологийн болон соёлын үнэт зүйл бүхий газар тэмдэглэгдээгүй байна. Уг дүгнэлтэнд тусгай зөвшөөрлийн талбайд тархсан геологийн чулуулаг хурдаснаас эртний түүхэн амьтдын үлдвэр илрээгүй болохыг тодорхойлсон.

Үйл ажиллагааны явцад археологи, палеонтологийн олдвор шинээр илэрвэл газар шорооны ажлыг түр зогсоож мэргэжлийн байгууллагад хандан судалгаа хийлгэх ба цаашид Монгол улсын “Соёлын өвийг хамгаалах тухай” хууль болон бусад холбогдох хууль тогтоомжыг мөрдөн ажиллана.

“Ашигт малтмалын тухай” хуулийн 41.1–дэх “Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч нь хайгуулын болон ашиглалтын үйл ажиллагааны явцад худаг, өвөлжөө, хувийн болон нийтийн зориулалттай орон байр бусад барилга байгууламж болон түүх, соёлын дурсгалт зүйлсэд гэм хор учруулсан бол хохирлыг нь өмчлөгч, эзэмшигчид бүрэн хэмжээгээр нөхөн төлөх бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд тэдгээрийг шилжүүлэн байрлуулахтай холбогдсон зардлыг хариуцна” заалтыг мөн 2023 онд мөрдөж ажиллана.

6.6 ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Болзошгүй аюул, осол, сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	2	3	4	5	6	7	8	
1	Аадар бороо, үер	Хажуугийн урсацаар хөрс эвдрэх, уруйн идэгдэлд өртөж болзошгүй газруудад мөр жим гаргахгүй байх талаас анхаарч, жалганы ойролцоо хог хаягдлын цэг, шатах тослох материалын агуулах, бохир усны нүх зэрэг барилга байгууламж байрлуулахгүй байхад анхаарч хяналт тавьж ажиллана.	Уурхайн бүсэд	Байнга	Уурхайн ХАБЭА-н төсөвт тусгагдсан.	Байнга	Гамшгаас хамгаалах тухай, Хог хаягдлын тухай хууль	
2	Аянга, цахилгаан	ШТС, үүрэн телефоны антенн зэрэг байгууламж, объектуудад байрлуулсан аянга зайлуулагчийн бүрэн бүтэн байдлыг шалгаж, бэлэн байдалд байлгах. -Цахилгаан цэнэгтэй орчноос аль болох зайдуу байх, цахилгаан цэнэгтэй тоног төхөөрөмжүүдийг унтраах, аянга цахилгаантай үед хэмжилт хийх болон цахилгаан цэнэг үүсгэх багаж төхөөрөмжтэй ажиллахаас зайлсхийх, аянга цахилгаантай үед утсан холбоо хэрэглэхгүй байх, шаардлагатай тохиолдолд цахилгаанаар ажилладаг бүх тоног төхөөрөмжийг унтраах	Уурхайн бүсэд, Гүйцэтгэгч компаниуд	байнга	Уурхайн ХАБЭА-н төсөвт тусгагдсан.	байнга	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, Аюулын үед хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө	
3	Хүчтэй салхи, шуурга	Хүчтэй салхины цаг агаарын шинэчилсэн мэдээллийг тогтмол сонсож уурхайн шуурхай хуралдаан дээр мэдээлж, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авч байх. -Тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнийг түр хугацаагаар хязгаарлах, гал унтраах хэрэгслийг байнгийн бэлэн байлгах, Хүмүүсийн ажлын болон амрах байрны, тоног төхөөрөмжөөс дэл сул унжсан утас эх биетэйгээ муу бэхлэгдсэн хаалт, саравчны шил, модон болон металл хэсгүүдийг байнга анхаарч дор бүр нь бэхэлж байх -Өндөр хүчдэл, цахилгааны шугаман дор барилга байгууламж бариулахгүй байх	Уурхайн бүсэд	байнга	Уурхайн ХАБЭА-н төсөвт тусгагдсан.	байнга	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, Аюулын үед хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө	

4	<p>Үйлдвэр-лэлийн болзошгүй аюул, осол</p>	<p>Ажилд хэрэглэгдэх уул тээврийн машин механизмын найдвартай ажиллагаа хангагдсан, тэдгээрийн сигнал, тоормос, хөдлөх эд ангиудын хаалт, гал унтраах хэрэгслүүд, гэрэлтүүлэг зэрэг бүрэн бүтэн байдлыг байнга шалгаж байх.</p> <p>-Уул тээврийн машин механизмуудын тосолгоо, арчилгааны материалуудыг битүү төмөр саванд хадгална.</p> <p>-Тээврийн болон цахилгаан, механик тоног төхөөрөмжүүдийг засварлах ажлыг баталсан график, засвар үйлчилгээ хийх журмын шаардлагын дагуу хийж гүйцэтгэнэ, зааварчилгаа өгч, гарын үсэг зуруулж байна.</p> <p>-Ашиглалт, засварын ажлын явцад ачаа тээш өргөх, буулгах талаар ажилчидад тусгай сургалтад хийж, энэ ажлын үед дохиочин, оосорлогч ажиллуулна.</p>	<p>Засварын газар, карьер, ШТС,</p>	<p>тухай бүр</p>	<p>Уурхайн үйл ажиллагааны зардал тусгагдсан. Зарим ажлууд зардал шаардахгүй зохион байгуулалтын ажил болно.</p>	<p>байнга</p>	<p>Ашигт малтмалын тухай, Хөдөлмөрийн аюулгүй байдлын тухай</p>
5	<p>Эрүүл мэндийг хамгаалах талаар</p>	<p>Ажилтнуудын эрүүл мэндийн урьдчилсан болон хугацаат үзлэгт хамруулах.</p> <p>-Ажилтнуудын элбэг тохиолдож буй өвчлөлийг тодорхойлох, улирал, цаг хугацаагаар судалгаа хийх</p> <p>-Ажилтнуудын эрүүл мэндийн талаар мэдээллийн санг бий болгох</p>	<p>Уурхайн нийт ажилчид</p>	<p>жилд нэг удаа</p>	<p>500,000 тухайн ажлыг зохион байгуулах зардал</p>	<p>Жилд нэг удаа</p>	<p>Эрүүл мэндийн тухай хууль</p>
Нийт			500,000				

6.7 ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал, /мян.төг/	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
1	Ахуйн	11.1. Хог хаягдлын гэрээг орон нутагтай байгуулж, гүйцэтгэгч компаниудаас төлбөрийг гэрээ байгуулж түүний дагуу төлбөр төлөх	Дорнод аймгийн, Баянтүмэн сум,	Сар бүр	2200.0	12	2023 оны ҮАЗ-д тусгагдсан.	Сар бүр	Хог хаягдлын тухай хууль, Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль
		11.2. Гүйцэтгэгч компаниудад ахуйн хог хаягдлаас дахин боловсруулах, хог хаягдлыг аймгийн төвт дахин боловсруулах компаниудад гэрээ хийж нийлүүлэх,	Кемп, Оффис, Гэрээт компаниуд	жилд	-	4	-	Улирал бүр	
		11.3. Дулааны улиралд хогийн сав, гал тогоо, ариун цэврийн байр, хогийн цэгт ариутгал, халдваргүйжүүлэлт хийх	Хогийн цэг, шингэн бохирын худаг, бие засах газар	кг	50,000	4	600,000	4 сард 1 удаа	
		11.4. Орчны хог хаягдалд тогтмол хяналт тавьж, сар тутам орчны цэвэрлэгээг хийнэ.	Кемп, оффис	удаа	Зардал шаардахгүй	12	Зардал шаардахгүй	сард 1 удаа	
		11.5. Хог хаягдлын цэгүүдийг хатуу хучилттай болгон ангилан ялгах ажлыг бүрэн хэрэгжүүлэх	Хогийн цэг	-	-	1	2023 оны ҮАЗ-д тусгагдсан.	3-4 сар	
		11.6. Гэрээт компаниудын ажилтануудад орчны бохирдлоос сэргийлэх хог хаягдлын менежментээр талаар сургалт зохион байгуулж, мэдээлэл олгох	Уурхайн бүх ажилчид	удаа	-	2	-	Сар бүр	
2	Үйлдвэрийн	11.2.1. Засварын газраас гарах ашигласан тос, нефть бүтээгдэхүүнийг цуглуулан, хадгалах, дахин ашиглан гэрээт компанид гэрээний дагуу нийлүүлэх	Гэрээт гүйцэтгэгч компаниуд	тонн	ҮАЗ-д тусгагдсан	4	ҮАЗ-д тусгагдсан	гэрээнд заасны дагуу	
		11.2.2. Төмрийн хогийг түүхий эдэд тушаана. Хаягдал дугуй сум орон нутгийн иргэдийн хүсэлтийн дагуу хүлээн өгөх, шаардлагатай тохиолдолд дахин ашиглах	Засварын газар, хуучин сэлбэгийн агуулах, ШТС	ш, тонн	Зардал шаардахгүй	2	2	Тухайд бүрд	
3	Аюул	11.3.1. Аюултай хаягдал үүсгэгчийн хувьд тухайн аюултай хаягдлын тайланг жилд 2 удаа аймгийн БОАЖГ-т өгөх	“Меланж” ХХК	-	Зардал шаардахгүй		Жил 2 удаа хагас, бүтэн жилээр		

	11.3.2. Эмнэлгийн хог хаягдлыг Дорнод аймгийн нэгдсэн эмнэлэгт хүргэж зориулалтын дагуу устгуулна.	Уурхайн эмнэлэг	кг	Гүйцэтгэгч компаниуд	6	Гүйцэтгэгч компаниуд	2 сард нэг удаа	
Нийт зардал						1,700,000		

6.8. 2023 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Уурхайн үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд үзүүлэх бүхэл сөрөг нөлөөллийн хамгийн бага байлгах аргаар тооцож байгаль орчны удирдлагын зохион байгуулалтын төлөвлөгөөтэй ажиллана.

Удирдлага зохион байгуулалтын хэмжээнд хийгдэх ажлын төлөвлөгөө

№	Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Хугацаа	Зардал, төг	Хариуцсан албан тушаалтан
1	Уурхайн үйл ажиллагаа явуулахад шаардагдах төлөвлөгөө, гэрээ, холбогдох бичиг баримтыг бүрдүүлэн ажиллана.	1-р улиралд багтаан	Шаардлагагүй	Уурхайн захиргаа Уурхайн удирдлага, Байгаль орчны мэргэжилтэн
2	Уурхайн 2023 оны Ус ашиглуулах дүгнэлт гаргуулах, Хэрлэн голын сав газартай ус ашиглах зөвшөөрөл авах, гэрээ байгуулах	1-р улиралд багтаан	850,000	Байгаль орчны мэргэжилтнүүд,
3	Уурхайн төлөвлөгөөт Байгаль орчны аудитыг хөндлөнгийн аудит эсвэл уурхайн Газрын хянан баталгааны ажлыг мэргэжлийн байгууллагаар гүйцэтгэх ажил	1-3 сар	16,000,000	Гүйцэтгэх захирал, уурхайн удирдлага, Байгаль орчны мэргэжилтнүүд,
4	Уурхайн дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний өмнөх жилийн үр дүнд аймгийн БОАЖГазрын мэргэжилтнүүдийн хамт хяналт хийх	4 сар	Шаардлагагүй	Байгаль орчны мэргэжилтэн
5	Дүйцүүлэн хамгаалах ажлын хүрээнд цаашид хийх ажлыг төлөвлөх талуудын уулзалтыг зохион байгуулж авч хэрэгжүүлэх ажлын төлөвлөгөөг гаргах	4 сар	Шаардлагагүй	Аймгийн БОАЖГ, Баянтүмэн сумын ЗДТГ, Меланж ХХК,
6	Байгаль орчны төлөвлөгөөний дагуу хийгдэж буй ажил, талаар ажлын бүтэн, хагас жилийн тайланг Баянтүмэн сумын ЗДТГ-т, Аймгийн БОАЖГ-т, БОУХБ-д мэдээлж байх	жилд 2 удаа	-	Байгаль орчны мэргэжилтнүүд
7.	Хашаатын цав уурхайн ус ашиглалтын бүтэн болон хагас жилийн тайланг боловсруулан Хэрлэн голын сав газар, Усны газар ЗГ-ын хэрэгжүүлэгч агентлагт хүргүүлж байх	жилд 2 удаа	6, 12 сарын 25 ны дотор	Байгаль орчны мэргэжилтнүүд
8.	Усны хяналт шинжилгээг гүйцэтгэх үед төрийн байгууллагын төлөөллийг оролцуулан хяналт хийлгэх	жилд 2 удаа	4, 9 сард	Байгаль орчны мэргэжилтнүүд
9.	Гүйцэтгэгч компаниудын үйл ажиллагаанд Байгаль орчинтой холбоотой ажилд дотоод хяналтыг нэмэгдүүлэх, дотоод хяналт шалгалт гүйцэтгэх	жилд 2 удаа	дотоод төлөвлөлтээр	Байгаль орчны мэргэжилтэн, ГАА-ын ажилтан, ХАБ-ын ажилтан
Нийт:			16,850,000	

6.9 2023 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ, ТҮҮНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ ОРОЛЦОГЧ, СОНИРХОГЧ ТАЛУУДАД ТАЙЛАГНАХ ХУВААРЬ

Д/д	Тайлан, мэдээ	Тайлан мэдээ хүргүүлэх байгууллага.	Мэдээллийн агуулга	Хугацаа	Хариуцах ажилтан.
1	2023 оны БОМТ-г баталгаажуулах, батлагдсан 2023 оны төлөвлөгөө холбогдох газруудад хүргүүлэх	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам Дорнод аймгийн Байгаль Орчин Аялал Жуулчлалын Газар, Баянтүмэн сумын Байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч	Шинээр батлагдсан төлөвлөгөөний дагуу хийгдэх нөхөн сэргээлт, сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	1-3 р сард	Уурхайн дарга, Байгаль орчны мэргэжилтэн
2	2023 оны БОМТ-ний хэрэгжилтийн тайлан, мэдээнүүд.	Байгалт орчин, аялал жуулчлалын яам Дорнод аймгийн Байгаль Орчин Аялал Жуулчлалын Газар, Хэрлэн голын сав газрын захиргаа, Усны газар Баянтүмэн сумын Засаг даргын Тамгын газар, сумын Байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч	-Нөхөн сэргээлтийн ажлын явцын мэдээ, -Ус, газар ашиглах зөвшөөрөл, гэрээ, төлбөрийн мэдээлэл, ус ашиглалтын тайлан Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хүрээнд хийсэн ажлын тайланг хүргүүлж байх	Жилд 2 удаа /7,11 сард/	
3	Тайлан танилцуулж хэлэлцүүлэх	Дорнод аймгийн Баянтүмэн сумын ИНТХуралд танилцуулах	Байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээлтийн ажлын дүн мэдээ	4-р, 10-р сард	
4	Олон нийтэд нээлттэй байх	Орон нутаг, багийн иргэд	-Багийн иргэдийн нийтийн хуралд хэрэгжүүлсэн ажлын тайлангаа танилцуулж, нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө, явцтай танилцуулах.	5-10 сард	

6.10 2023 ОНЫ ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР

Хашаатын цав уурхайд өмнөх онуудад гүйцэтгэсэн байгаль орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр хэрэгжүүлэлтийн туршлагад үндэслэн мэргэжлийн байгууллагаар 2023 оны байгаль орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг хийж гүйцэтгэхээр төлөвлөж байна.

Хүснэгт 5. 2023 ОНЫ ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР

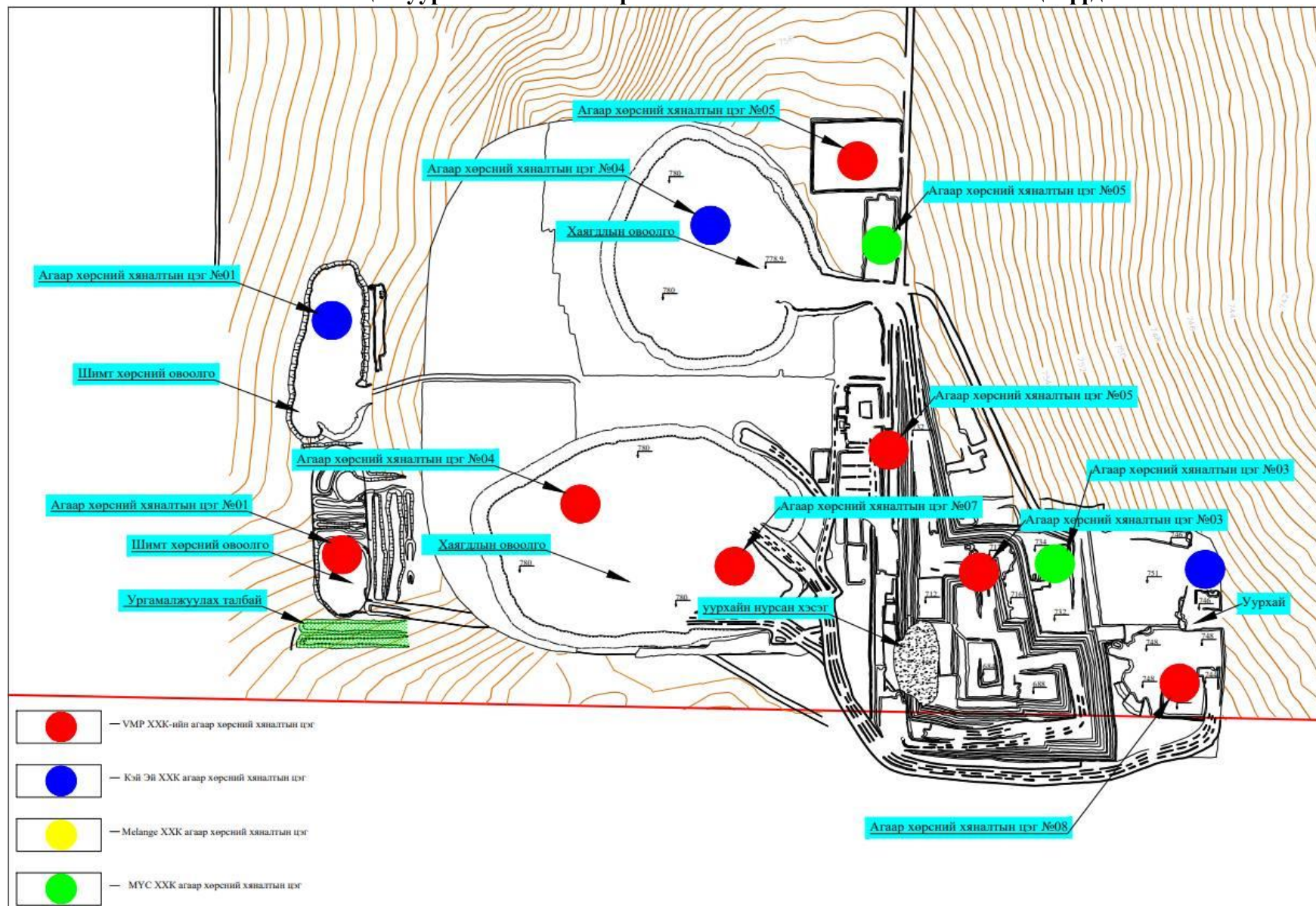
Д/д	Хүрээлэн буй орчны хүчин зүйлүүд	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлт	Хэмжих нэгж	Байршил	Хугацаа ба давтамж	Хяналт шинжилгээний ажлын хэмжээ	Нэгжийн өртөг, мян\төг	Нийт зардал,\мян н.төг\жил\	Баримтлах стадарт ба арга аргачлал	Дээд, доод
6.10.1 Агаар орчны хяналт шинжилгээ										
1	Агаарын бохирдлын үзүүлэлт	Агаар орчны бохирдол, агаар дахь тоосны агууламж NO ₂ , SO ₂ , CO-гийн агууламж.	(мг/м ³)	* - агаарын мониторингийн цэгүүдийг доорхи зурагт харуулав.	Жилд 2 удаа	Гүйцэтгэгч компаний бүрийн орчны хяналт шинжилгээний 8-н хяналтын цэгт	NO ₂ , SO ₂ , CO 9500*2*8*3 =456,000 төг	912.0	Агаарын чанар, техникийн ерөнхий шаардлага MNS 4585:2007	
							Тоос			
							2*20000*8*2=640.000	Тоос 1,280.0		
6.10.2 Хөрсний хяналт шинжилгээ										
1.	Хөрсний ерөнхий үржил шим болон хүнд металлын бохирдлын шинжилгээ	Хөрсний химийн үндсэн шинж, механик бүрэлдэхүүн	Ялзмаг, рН, CaCO ₃ , Цахилгаан дамжуулах чанар, P ₂ O ₅ , K ₂ O, Механик бүтэц,	* - хөрсний мониторингийн цэгүүдийг доорхи хүснэгтэнд харуулав.	Жилд 2 удаа	Орчны хяналт шинжилгээний гүйцэтгэгч компаний бүрийн 8-н хяналтын цэгт	Хөрс 58000*8*2= 918.000	Хөрс 918.000	Хөрс. Шинжилгээний дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлага” MNS 3298:1991	--
		Хөрсний бохирдлын үзүүлэлтүүт	Хүнд металлууд болон нефть, нефтийн бүтээгдэхүүний бохирдол				Хүнд металл 60000*8*2= 960.000	960.000		

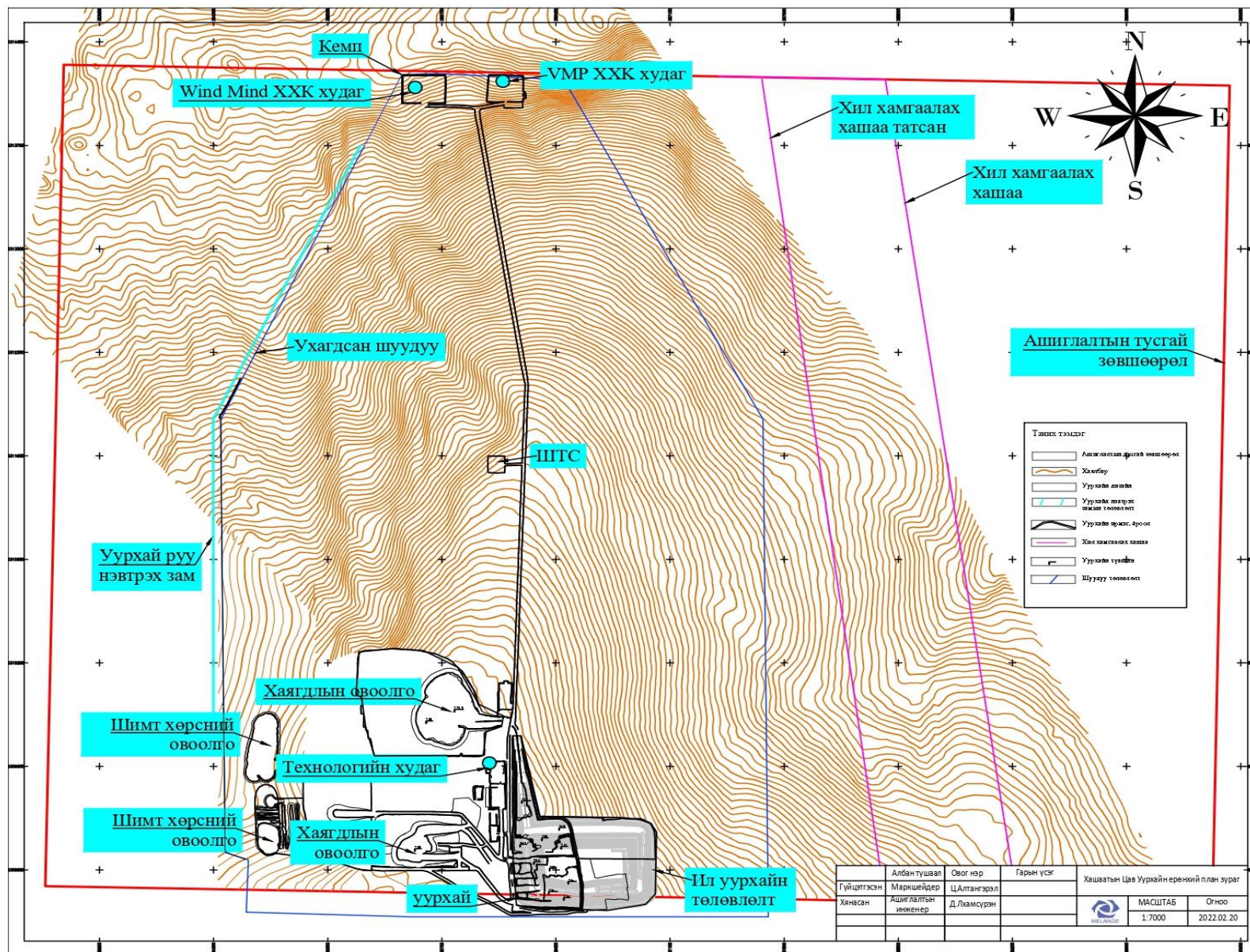
										MNS 5850:2008
6.10.3 Усны хяналт, шинжилгээ										
1	Унд ахуйн усны химийн ерөнхий шинжилгээ	Унд ахуйн усны химийн ерөнхий шинжилгээ	Ерөнхий хатуулаг, рН, цахилгаан дамжуулах чадвар, өнгө, атуулаг, хлорид, аммони, нитрит, нитрат, фтор, фосфат,	Ундны худаг, Гал тогооны ус	жилд 2 удаа	Унд ахуйн хэрэглэг хангаж буй гүний худаг	40000*3*2=240000	480,000	Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага, чанар, аюулгүй байдлын үнэлгээ. MNS 900: 2005	Ерөнхий хатуулаг - <7.0, рН- 6.5-8.5, хлорид - <350.0, нитрит < 1.0, нитрат <50.0, фтор - <1.5, фосфат – <3.5, , сульфат < 500.0,
2		Унд ахуйн усны бактерлоги болон микробиологийн шинжилгээ	Бактерлоги микробиологийн шижилгээ	Уурхайн гүйцэтгэгч компаниудын кемпийн ундны ус, усны машин			Сар бүр /Гүйцэтгэгч компани/	Сар бүр /Гүйцэтгэгч компани/		
3		Усны хүнд металлын шинжилгээ	Усны хүнд металлын шинжилгээ	Шүүрлийн ус, Ундны худаг Технологийн худаг	Жилд 2 удаа	-	56000*3=168000	336,000	-	-
3	Цэвэрдэх байгууламжийн бохир усны шинжилгээ	Бохир усны шинжилгээ	Биохимийн хэрэгцээт хүчилтөрөгч, мг/л Химийн хэрэгцээт хүчилтөрөгч, мг/л Жинлэгдэгч бодис, мг/л рН, төмөр, нитрит, иитрат	Уурхайн унд-ахуйн бохир ус цэвэрлэх байгууламж	Улиралд /Талын Ат ХХК/	Цэвэрлэх байгууламжийн бохир усны оролт ба гаралтын ус	Сар бүр /Гүйцэтгэгч компани/	Сар бүр /Гүйцэтгэгч компани/	MNS ISO 5815:2001	БХХ, мг/л – 200.0-400.0, ХХХ, мг/л – 400.0-800.0, рН – 6.8-8.5
Орчны хяналт шинжилгээний ажлыг мэргэжлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлж дүгнэлт гаргуулах					1 удаа	6,000,000				
Нийт төсөв								10,884,000		

Хашаатын цав уурхайн 2023 оны орчны хяналт шинжилгээний тогтсон цэгүүд

*- Агаар, хөрсний мониторингийн цэгүүдийг газарзүйн координатаар үзүүлэв.

Уурхайн агаар, хөрсний шинжилгээний цэгүүд

A-01	Уулын карьер /олборлолтын бүс/	X-01	Уулын карьер /олборлолтын бүс/
A-02	Тээврийн дотоод зам	X-02	Тээврийн дотоод зам
A-03	Засвар үйлчилгээний талбай	X-03	Засвар үйлчилгээний талбай
A-04	Шимт хөрс	X-04	Шимт хөрс
A-05	Хөрсний овоолго	X-05	Хөрсний овоолго
A-06	Уурхайн кемп	X-06	Уурхайн кемп
A-07	Тээврийн гадаад зам	X-07	Тээврийн гадаад зам
A-08	ШТС	X-08	ШТС

ХАВСРАЛТУУД

Хавсралт 1. “Меланж” ХХК-ийн улсын бүртгэлийн гэрчилгээ

Хавсралт 2. Ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл, хавсралт 1, 2, кадастрын зураг

Хавсралт 3. ТХГН-ын тухай хууль, Гол, мөрний урсац бүрэлдэх эх, усны сан бүхий

газрын хамгаалалтын бүс, ойн сан бүхий газарт ашигт малтмал хайх, ашиглахыг хориглох тухай хуулиар тогтоосон хамгаалалтын бүсийн хилийн заагтай давахцсан эсэхийг тодорхойлсон лавлагаа

Хавсралт 4. Баталагдсан уулын ажлын төлөвлөгөөний нүүр

Хавсралт 5. 2023 оны уулын ажлын төлөвлөгөөний 1.1, 2.1, 6.0, 7.1, 10.0, 11.1 дэх маягтууд

Хавсралт 6. Хяналтын хуудас

Хавсралт 7. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн дээж авах хяналтын цэгүүдийн байршилын зураг

Хавсралт 8. 2023 оны уулын ажлын дэвсгэр зураг

Хавсралт 9. 2022 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт дүгнэсэн хуудас